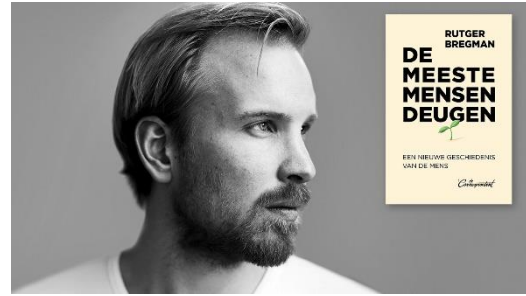

Wat, doen we het goed!?

"De meeste mensen deugen", het boek van Rutger Bregman, is populair. Mij trok ook deze titel aan. Want ik heb daar zo mijn twijfels over, als ik zie hoeveel ellende mensen elkaar berokkenen!

Ben ik nu een pessimist? Of is dit toch nog de invloed van de orthodoxe geloofsopvoeding uit mijn jeugd: "De mens is een zondaar, tot niets goeds in staat"?

Hoe dan ook alle reden voor mij om dit boek te lezen.

Eén van de grote vragen die Rutger Bregman bespreekt in zijn boek is: zijn wij diep van binnen geneigd tot het kwade of tot het goede?

Nu komt hij tot de conclusie, op grond van de jongste inzichten uit de psychologie, economie, biologie en archeologie, dat de meeste mensen geneigd zijn tot het goede. Dit in tegenstelling tot de uitkomsten van allerlei wetenschappelijke onderzoeken en experimenten. Denk bijvoorbeeld aan het bekende gehoorzaamheids-experiment van Milgram. Bregman ontdekte dat het vooroordeel van onderzoekers, namelijk dat mensen niet deugen, de uitkomsten bij voorbaat al beïnvloeden.

Bregman is met de filosoof Jean Jacques Rousseau ervan overtuigd, dat de mensen in hun oorspronkelijke natuurlijke paradijselijke staat, goed, vrij en gelukkig waren.

Onze (westerse) beschaving heeft niet geleid tot betere mensen. Het is ook niet een vernislaagje om die wilde barre woeste natuur, waarin het gaat om "survival of the fittest", te camoufleren. Nee, onze beschaving verhindert ons juist, aldus Rousseau, om te leven vanuit onze goede natuur.

Bregman ziet het christendom, als één van de religies, die het negatieve mensbeeld heeft gevoed. Maar ook verlichte denkers, zoals de econoom Adam Smith, gingen ervan uit dat de mens een egoïstisch wezen was. Dit heeft grote invloed gehad op onze politiek en economie de eeuwen door. Nu laat Bregman zien met allerlei voorbeelden, uit verschillende tijdsperiodes en continenten, dat mensen als het er op aan komt wel degelijk deugen. Dat als het aan hen ligt, geweld wordt vermeden, met elkaar wordt samengewerkt, en zij elkaar helpen.

Nu lijkt Bregman juist nu in deze coronacrisis, niet gelijk te krijgen? Kijk maar eens hoe wij Nederlanders ons gedragen in deze crisistijd: De meesten houden zich aan de corona- maatregelen, ze houden afstand, blijven thuis. Hiervoor hoeft geen leger of politiemacht op de been te komen. Hoogstens worden er een paar boetes uitgedeeld of een enkeling gearresteerd. De misdaadcijfers daalden de afgelopen tijd. Allerlei mensen zijn bereid hun medemens te helpen. Prachtige initiatieven zijn ontstaan. Mensen in vitale beroepen, die zich er helemaal voor inzetten om de samenleving draaiende te houden, politie die de orde handhaaft, verpleging die zorgt voor zieken en ouderen. De minister president Mark Rutte geeft ons als bevolking veel complimenten: we doen het goed!

Wie had dat gedacht? We zijn dus niet zo'n ontevreden, egoïstisch, agressief volk met een kort lontje....? We deugen dus toch wel?

Toch wil ik een paar kritische kanttekeningen hierbij maken:

1. Dat wij over het algemeen ons aan de maatregelen houden en hulp bieden aan die kwetsbare buurvrouw, of die zieke hoogbejaarde man uit het verzorgingshuis, is dat misschien ook niet een vorm van welbegrepen eigenbelang, een vorm van egocentrisme? Jij houdt afstand zodat ook jijzelf niet besmet raakt. Je helpt die ander in de hoop dat jijzelf, als het nodig is, ook geholpen wordt.
2. Daarnaast zijn er verhalen van corona-spuwers, van mensen die agressief gedrag vertonen, als ze bijvoorbeeld in een supermarkt gesommeerd worden een boodschappenkarretje mee te nemen, om de 1,5 meter afstand aan te houden.
3. En als ik dan verneem uit de media, hoe arme Afrikaanse landen, en een organisatie als Artsen zonder Grenzen achter het net vissen als het gaat om het bemachtigen van beschermingsmaterialen in verband met corona Omdat zij niet genoeg geld ervoor bieden. De prijzen van mondkapjes rijzen de pan uit. Ook nu geldt dus "survival of the fittest".
4. En tot slot: Hoe moet ik mij als christelijk gelovige verhouden tot deze visie van Rutger Bregman?

In het christendom, in de lijn van kerkvader Augustinus en de Heidelbergse Catechismus, deugt de mens niet. Kijk naar passages in de bijbel als de zondeval van Adam en Eva, hoe in Noachs tijd de mensen op aarde elkaar kwaad deden en God de zondvloed stuurde, voor een nieuw begin. Of de profeten van Israël, die radicale kritiek hadden op het wangedrag van hun volk? En de apostel Paulus zei toch dat de mens tekortschiet? Hij schrijft: "Want het goede dat ik wil, doe ik niet, maar het kwade, dat ik niet wil, dat doe ik". Dan is toch duidelijk wat de Bijbel van mensen vindt?

Maar in de bijbel zijn ook andere stemmen:

De mensen op aarde waren slecht, maar Noach was een positieve uitzondering. Rahab, de prostituee uit Jericho, hielp de verspieders ontsnappen. Zij deed een goede daad. Job wordt beschreven als rechtvaardig, verstandig, en menslievend. Van bepaalde koningen wordt gezegd dat ze het goed deden in Gods ogen. Jezus zegt van Natanaël dat hij een man zonder bedrog is (Johannes 1:47). Jezus vertelt het verhaal van de barmhartige Samaritaan, die belangeloos een mens in nood hielp. Als Paulus na een schipbreuk op Malta belandt, wordt hij daar opgevangen door buitengewoon vriendelijke mensen, zo vertelt Handelingen 28:2. Het zijn niet eens geloofsgenoten.

Deugen dan de meeste mensen? Dat is niet wat de Bijbel suggereert. Het ligt genuanceerd. Mensen die slecht lijken doen goede dingen. En mensen die goed lijken zijn ineens kortzichtig, onverstandig of egoïstisch. Je kunt de mensheid niet indelen in twee groepen: de meeste mensen die niet deugen; sommige mensen die wel deugen.

Er is Eén in de bijbel die echt deugt, die het goede wilde en deed. Hij deed wat God wilde. En dat is Jezus. Hij heeft al onze ondeugden, gedragen en weggedragen. Dat hebben we met Pasen gevierd. Zijn geest in ons maakt ons tot mensen, die deugen. Dat is wel met vallen en opstaan, in het besef dat we leven van genade, van God en elkaar.

Ons wordt niet gevraagd een oordeel te vellen, wie deugt of niet deugt, maar om het goede te doen.

Ds. Coby de Haan